

Från redaktionen

Redan när Umeå universitet och Mittuniversitetet gemensamt tog över redaktörskapet för TFL för drygt två år sedan började vi fundera på vilken inriktning vi ville ge TFL-dagarna. Det fanns förslag på (och tidigt en enighet kring) att temat skulle vara kreativt skrivande och/eller konstnärlig forskning. När vi under vårvintern 2020 diskuterade evenemanget igen, bestämdes det att Umeå universitet skulle ansvara för värdskapet, och temat ”kreativt skrivande” slogs fast. Att förslaget kreativt skrivande låg på bordet är inte särskilt märkligt, eller ens kreativt, då detta område är högaktuellt inom svensk litteraturvetenskap, både i förhållande till forskning och till det pedagogiska arbetet. Dessutom har konstnärlig forskning under de senaste åren allt mer kommit att etableras som ett forskningsfält i närheten av litteraturvetenskapen. Det finns hos många en stor entusiasm inför den uppsjö av möjligheter som öppnas medan andra intar en försiktigare hållning, men att olika former av kreativt skrivande kommit att spela en allt större roll på våra universitet och högskolor är oomtvistligt. Vid många lärosäten, inklusive Umeå universitet, har kreativt skrivande blivit en viktig del av litteraturvetenskapen.

Årets TFL-dagar ägde rum 5-6 november. Ända in i det sista levde hoppet om att det skulle bli möjligt för deltagarna att resa hit. Vi ville så gärna få ses och sitta under samma tak, men precis innan dagarna skärptes reserestriktionerna igen. Följaktligen fick dagarna denna gång till största delen hållas digitalt med bara en minimal publik på plats. Att dagarna trots detta blev både givande och levande, beror dels på engagemanget hos deltagare och publik, dels på allt arbete som de som ansvarade för arrangemanget lade ned. Ett varmt tack till Annelie Bränström-Öhman och Evelina Stenbeck, samt våra amanuenser, Sarah Nordgren och Linnéa Guldbacke Lund, som rodde i land historiens första digitala TFL-dagar! Tack vare möjligheten att följa evenemanget via nätet

nådde vi också en större publik än vad vi förmodligen skulle ha gjort med ett traditionellt upplägg. Det är något att hålla i minnet även när normaliteten återvänt till våra liv och lärosäten.

*

I det här numret finns ett par essäer som kommer direkt från dagarna, men även en rad andra texter. I vårt call for papers efterfrågade vi ett öppet och kritiskt samtal om vad kreativt skrivande är och kan bidra med. Vilken funktion fyller kreativt skrivande inom litteraturvetenskaplig forskning och undervisning? Var står kreativt skrivande i förhållande till de renodlat konstnärliga utbildningarna vid akademiska författarskolor eller vid författarkurser på folkhögskolor? Vilka bärande likheter och skillnader finns i metod, teori och pedagogisk praktik? Vilka är lärarnas och forskarnas erfarenheter? Vad tycker studenterna? Många av dessa frågor, och ytterligare andra, behandlas i detta nummer som rymmer texter av flera olika slag: Utöver tre artiklar och fem essäer på temat publicerar vi även två skriftliga samtal där kreativt skrivande diskuteras.

Varför vill man egentligen ägna sig åt kreativt skrivande? Många svenskar bär på författardrömmar, och Henrik Fürst intresserar sig för vad som kan tänkas ligga bakom denna önskan. I artikeln "Varför drömmer man om att bli författare?" diskuterar han bland annat hur olika sorters osäkerhet som förknippas med författaryrket uppmuntrar till, snarare än avskräcker från, dagdrömmar om att få ägna sig åt skrivande på hel- eller deltid. Den som inte vill stanna vid att bara drömma söker sig kanske till någon av alla de författarutbildningar som finns, inte bara i Sverige. Hans Lind bjuder på en försmak av sin kommande avhandling om hur blivande författare skolas till läsare på danska författarskolor

i artikeln ”Kritik som omsorg”. Lind har besökt ett antal av dessa utbildningar för att observera textsamtal, och här presenterar han utdrag ur ett av dessa gruppsamtal. Med avstamp i Rita Felskis användning av begreppet anknytning resonerar Lind kring vad han kallar ”skriveværkstedets tre overordnede tilknytningsmønstre: Et deskriptivt, et affektivt og et kreativt.” Det läsarideal som Lind avtäcker skiljer sig delvis från den traditionella, litteraturvetenskapliga läsaren, och kanske har akademien något att lära av hur man på författarskolorna läser och ger respons? I temats sista artikel – ”Som att skriva en tv-serie för någons öron” av Maren Eckart och Anneli Fjordevik – möter vi slutligen några etablerade författare. Eckart och Fjordevik har genomfört intervjuer med fyra författare som skriver direkt för ljudboksformatet, och i detta pilotprojekt undersöker de hur författarna själva ser på sitt skrivande. Skriver man annorlunda om man skriver ljudböcker, och i så fall, på vilket sätt?

Med ett tema som kreativt skrivande är det inte mer än väntat att detta nummer innehåller fler essäer än vanligt. Sektionen för essäer inleds med ”Kameralisterna” av Martin Malmström, där läsaren ges en historisk överblick av samtliga kursplaner för svenskundervisning på gymnasienivå, från 1970 till 2011. Mot bakgrund av dessa styrdokument resonerar Malmström kring varför det kreativa skrivandet rensats ut från den svenska gymnasieskolan, trots att både många elever och lärare bär på en livskraftig lust att lära (ut) genom kreativa övningar i svenskundervisningen. Men kreativitet kan också begränsas av hinder än som är mindre konkreta än läroplaner. Löje, skam och ointresse tenderar att slå extra hårt mot den skribent som redan avviker från normen i fråga om klass, etnicitet, kön, ålder, funktionalitet, och så vidare. ”Jag gömmer dagboken igen, långt inne i garderobens grotta. Att skriva personligt är svårt, vad folk än påstår,” skriver Elisabeth Hjorth i sin essä ”Att förekomma eller förekommas: Om kvinnoblivande och intimitet”. Essän, som är ett redigerat utdrag ur Hjorths kommande bok *Mutant*, rör sig från och genom kvinnokroppen för att slutligen landa i det kvinnliga skrivandets särskilda undantagstillstånd. Hjorths bidrag är på samma gång vetenskapligt och litterärt, och om just detta personliga skrivande varit svårt att få ned på pränt så märks det åtminstone inte i läsningen.

Annelie Bränström-Öhmans essä handlar om skrivandet (och om den egna och ämnesutvecklingens väg), vilket beskrivs som en sicksack-rörelse där man växelvis befinner sig i ett innanför och ett utanför. Essän handlar även om dubbla tillhörigheter, och i numret markerar den därför en övergång mellan essäer skickade direkt till TFL och de essäer som först framfördes vid TFL-dagarna. Mara Lee bidrar med en essäversion av sitt föredrag: ”Passion som institutionell praktik”. Här kontrasteras de villkor som forskaren respektive poeten arbetar under, och vilka olika verktyg som står dem till buds. När poeten verkar på den akademiska arenan genom konstnärlig forskning och dessa roller därigenom möts, uppstår unika förutsättningar för problem, men också nya möjligheter. Även om det kreativa skrivandets potential och styrka framhålls i numrets bidrag, är även skrivandets svårigheter ett återkommande tema. Det är inte lätt att skriva, och ibland är det svårare ändå. Om detta, och mycket mer, handlar Maria Margareta Österholms essä ”En evig klänning under jorden: Till Aylin Bloch Boynukisa, 11:e maj 1980 – 2:a november 2013”. Essän handlar om sorg, om skrivande eller icke-skrivande. Den berättar om ett skapande som förändras för att livet förändras, och om vad (klänningar, böcker, minnen och fåglar) som blir kvar när en älskad går bort.

Inom temat återfinns även två skriftliga samtal. I ”Studenterna är stoffet, processen är målet” reflekterar Carola Mikaelsson och Anna Clara Törnqvist kring undervisningen på en författarutbildning. Deras samtal börjar vid kursstart och handlar både om pedagogiken och om vad som egentligen är kursens kärna. De närmar sig även frågor om hur en konstnärlig utbildning förhåller sig till litteraturvetenskapen och dess kreativa skrivande. I nästa bidrag – en kollektiv text från en skrivgrupp bestående av fyra kvinnor – behandlas delvis samma ämnen, men ur motsatt perspektiv. Karin Borge Renberg, Annelie Hägglund, Sara Johansson och Kristina Waldenborg möttes på en kurs i skapande svenska för åtta år sedan och bestämde sig efteråt för att fortsätta träffas och ge respons på varandras texter. Här berättar de om sina erfarenheter av kreativt skrivande, och om hur samtalen på träffarna fortsätter att driva tankarna och texterna framåt.

Den öppna sektionen består denna gång av två artiklar, varav den första behandlar Lars Gustafssons författarskap. Svante

Landgraf läser Gustafssons sista roman, *Dr Weiss sista uppdrag*, och upptäcker drag av science fiction som han sedan spårar bakåt genom Gustafssons tidigare produktion. Genom att använda genren som en lins avtäcker och analyserar Landgraf centrala teman som förenar hela författarskapet. Landgrafs artikel följs av ett bidrag från Magnus Nilsson. I TFL 2020:1 publicerade Nilsson en artikel i vilken Stig Sjödin författargärning inom arbetarrörelsen beskrevs. I detta nummer återkommer Nilsson med ytterligare en artikel om samma författarskap: I ”En kampdiktare i folkhemmet” undersöks hur Sjödin i sina dikter – genom att apostrofera kampsånger – diskuterar och problematiserar sin verksamhet som arbetarrörelsediktare. Med fokus på hur Sjödin förhåller sig till idén om litterär autonomi visar Nilsson att Sjödin inte enbart ville förmedla ett politiskt budskap utan även skapa någonting radikalt nytt.

*

Alla TFL:s redaktioner sätter i någon mån sin egen prägel på tidskriften. I Umeåredaktionens fall har vi velat låta TFL få vara lite extra lekfull och personlig. Som en del i denna strävan inrättade vi redan i det första numret en ny, stående sektion – Skamvrån – där forskare, lärare och studenter med litteraturvetenskaplig anknytning bidragit med personliga reflektioner kring skam och litteratur. Detta, vårt sista nummer, innehåller dock ingen Skamvrån... förutom den som finns just här: Vi vill avslutningsvis ta tillfället i akt att kort nämna den skam vi själva burit på i vår roll som redaktörer. Under dessa två år har vi stundom känt oss osäkra på hur en inkommen text bör bedömas, glömt bort att besvara något viktigt mejl, satt ihop ett nummer under tidspress samtidigt som vi fantiserat om den dag TFL *äntligen* ska skickas vidare till någon annan, stirrat tomt på budgetöversikter, formulerat otydlig textrespons, och ständigt oroat oss över om vi lyckats upprätthålla kvaliteten i en tidskrift som vi bara fått till låns.

Något man funderar på när man tar över ansvaret för TFL är var de informella skamgränserna går för hur många artiklar som bör ingå i ett enkel- respektive dubbelnummer. På något sätt *vet* vi nu att skamgränsen för ett dubbelnummer är sex artiklar (och

undrar plötsligt om även tidigare redaktioner känner igen sig i det?). I det här numret finns som ni förstått fem artiklar och ändå (ÄNDÅ!) anger framsidan att detta är nummer 4–5. Vi har med andra ord klivit över gränsen, eller kanske ut ur skamvrån: med fem artiklar, fem essäer och två samtal har vi bestämt oss för att detta faktiskt är ett dubbelnummer, och dessutom ett rikt sådant. När det handlar om kreativt skrivande kan kanske inte allt passas in i artikelformatet och även de andra texterna, som går under andra benämningar, måste få räknas. Eftersom TFL brukar ge ut fyra nummer varje år har vi även bestämt oss för att bjuda på det sista numret: nummer fem är alltså en ren (och i dessa tider kanske välbehövlig) bonus! Om du är prenumerant räknas numret således som ett enkelnummer, trots att vi benämner det 4–5.

Så, med fyra nummer under 2019 och fem nummer under 2020 vill vi i Umeåredaktionen tacka för oss, och med varm hand lämna över TFL till den nya redaktionen i Lund. Vi har, som nämndes inledningsvis, inte gjort allting själva: Mittuniversitetet har varit redaktörer för nummer 2019: 2–3 samt 2020:1. Här i Umeå har Sam Holmqvist varit chefredaktör (och skött det med bravur!) till och med vårt förra nummer, och för detta sista nummer ansvarar vi.

Umeåredaktionen

Tamara Andersson & Sofia Pulls